

Поводом приказа *Феминизам у црном* Слободана Антонића

Испрва сам била у недоумици да ли да ишта напишем, те сам се, као и сам Антонић, носила мишљу да од тог подухвата одустанем, јер поред згодног публицитета који је приказ свакако донео књизи, у њему нисам пронашла ништа провокативно сем низа стратешког изостављања теза, података, разрада и *имена*. Наиме, иако нас је обавестио – и нас, ауторке, и потенцијалне читатеље – о Кети Јанг и Нори Винсент (!?), Антонић не помиње ниједно од 26 имена ауторки које су заступљене у зборнику који приказује. Да би нас очински сачувао од блата које смо, претпостављам, себи нанеле његовим писањем? Хвала, не мора, књигу је приредила Адриана Захаријевић, која се не крије под смешном (коме је смешна?) синтагмом „група ауторкиња“.

Има нешто, међутим, у овој „проширеној“ верзији приказа што ме је нагнало да од првобитне одлуке одустанем. Наиме, није свеједно која поређења правимо, никада. Када се каже како феминизам и нацизам стоје заједно, коинцидирају чак, па и ако то каже иначе алтернативни Боб Блек, из тога се могу повући прилично опасне импликације. Али, кренимо редом.

Реч је о једном наизглед мање-више коректном приказу књиге или, боље рећи, феномена којим се књига бави. Свака писана ствар која се докопа јавности има властити живот који подлеже и позитивној и негативној критици, те је једна негативна критика у најмању руку очекивана. Посебно када је реч о таквом чему као што је феминизам, па још у Србији, па још с једним таквим шкакљивим издавачем (уз друга два) какве су Жене у црном (а о томе да је присуство Жена у црном овде од пресудног значаја, пресуднијег и од теме и од ауторки, поред осталог сугеришу упадљиве илустрације које прате текст у часопису *Печат* у којем је објављен). А ако се пак све стави у контекст издаје нације, државе и отаца, контекст који последњих неколико месеци (месеци? Година...) дефинише правила изражавања у српској јавности, за овај се приказ може чак рећи и да је благонаклон: попут лоше оцене коју добар наставник даје да се пропуст више не би поновио...

Пре свега, желим да укажем на две прелиминарне дисквалификације: једна се тиче тезе о пчеларима и Јеховиним сведоцима, друга тезе о радикалном феминизму. Премиса од које се полази у овој књизи и коју књига настоји да докаже јесте да је феминизам утицао на живот *свих* жена, имплицитно и мушкараца, те је она утолико намењена веома широком кругу читатељки и читатеља, без обзира на то да ли се декларишу као

Пише: Адриана Захаријевић
понедељак, 12 мај 2008 11:07

феминисткиње/ти. Штавише, намењена је управо оним (женама) које никако не би да се потпишу испод те ознаке, најчешће зато што не знају њено тачно значење и не познају историју која је на различите начине структурирала живот којим сада живе како у јавној, тако и приватној сфери. А премда би се јамачно могло говорити и о некаквој историји успона и падова пчеларства и Јеховиних сведока код нас и у свету, овде је реч о феномену који се на многоструке начине уткао у друштвено, културно и политичко ткиво, феномену без чије историје то ткиво постаје прилично неразумљиво изгубе ли се из вида (или што је далеко чешће случај, превиде ли се) догађаји и појаве које ова књига настоји да опише.

Друго: теза о радикалном (родном) феминизму. Пре свега, заграда. Шта је тачно сврха ове заграде остаје нејасно сваком ко се чак и површно упустио у читање било какве феминистичке литературе. Да ли она имплицира да постоји некакав неродни или чак антиродни феминизам, или она појашњава да се може говорити и о феминизму који нема никакве везе с родом, или је штос у нечем сасвим другом? Одавде она више изгледа као неки вишак, додат да се потцрта Антонићева, по властитом признању, обука у „сензитивности“ према женском питању, али је он свакако намењен неким другима који ће ту „сензитивност“ узети здраво за готово. Да на то немамо право указује онај други део фразе која кроз читав текст дискредитује књигу у целини: реч је, наравно, о атрибуту „радикалан“, који се у српском контексту по дефиницији додаје феминизму какав год да је. Тако је и овде на делу иста логика плеоназма: кад се у Србији каже феминизам, он у себи увек већ садржи и оно нешто радикално, што на овом месту саблажањава иако у другим контекстима и није тако страшно. Радикални феминизам је једна од позиција у феминизму, развијана касних шездесетих и седамдесетих година XX века, као одговор на недостатке либералног, с једне, и марксистичког феминизма, с друге стране. Радикални феминизам је радикалан не зато што препоручује истребљење мушкараца као „ниже расе“ (да проширим аналогију с нацистима и Јеврејима), већ зато што проблем хијерархије међу половима настоји да ухвати у корену (лат.

radix

), стављајући тако потлаченост жена испред класног и других облика тлачења. Критике радикалног феминизма (с којим се други талас феминизма најчешће поистовећује, иако се у њему нипошто не исцрпљује) јављају се већ крајем седамдесетих година унутар самог покрета, и посебно у све конзистентнијој феминистичкој теорији која свој врхунац достиже почетком деведесетих. За то су, међутим, далеко важнија нека друга имена која Антонић не помиње, од Камил Паље, једине „дисиденткиње“ чије је име с његове листе значајних имена мени познато. Но, оставимо то на савест мојој лошој обавештености.

Аутор приказа обавештава читаоце да је реч о „прегледу феминистичке идеологије“, и као да на својеврстан начин обећава да ће ту идеологију раскринкати – а чиме другим до научно доказаним чињеницама, подацима које је тешко, ако не и немогуће оповргнути. Оставимо ли по страни, најблаже речено, застарелост ове врсте приступа који још увек

слепо верује у објективност и непристрасност, разграничујући „чињенично“ од „идеолошког“ – приступа у који данас сумњају вероватно чак и они који га заговорају – остаје да се види о каквим то противдоказима Антонић говори. Највећи део његовог текста заправо је низ цитата, ако се изузме интервенција Роја Баумајстера, из ванредно „научне“ (читај: објективне и непристрасне) анализе Јоване Папан. (1) У том светлу ваља читати и тезу о радикалном (родном) феминизму: Папан је представница оне „добре“ еманципованости, такорећи феминизма који не тражи много (феминизма који се дистанцира од „хиперсензитивних и хронично увређених жена“ и оплакује мушкарце које систематски тлачи она мањина с почетка текста!). И заиста, спрам оног што она има да каже о ситуацији у којој се данас налазе жене и мушкарци, све што је икада написано у одбрану феминистичких ставова изгледа као најокошталија, најрадикалнија („најроднија“) идеологија.

Зашто је било потребно уплести Папан у ову причу? За Антонића је њен текст предложак, парадигма објективног, неидеолошког писања о родном питању. Тиме Антонић решава две проблематичне ствари: истура једну жену, која својим текстом доказује да он није „идеолог патријархата“. Јер, а то је стари аргумент, датира још из XIX

века, ако једна жена може тако да говори о феминизму, шта једном мушкарацу уопште остаје да придода? С друге стране, чињеница да постоји бар једна жена која његов приказ не би прогласила идеолошким одбраном патријархата довољна је да покаже да он није то што у ствари јесте. Празњицава, не претерано надахнута, не довољно обухватна и поткрепљена критика феминизма. (Не заборавимо, обећано нам је да ћемо прочитати приказ неке књиге...)

Још једна интервенција. Аутор приказа посебно замера радикалним (родним) феминисткињама на тврдњи „да је 'патријархат' данас живљи него икад, па да чак и у последњих двадесет година јача“. Пошто је допустио да је донедавно владао закон јачег и да „инерција неравноправног положаја из прошлости постоји и даље“, начинивши узгред неколико неоправданих генерализација о томе када су жене изједначене у правима с мушкарцима, Антонић нас обавештава о томе како књига *Неко је рекао феминизам?* догматски брани „апсурдну“ тезу да је данас женама још горе него што је било. Случај је, међутим, управо супротан: друго полазиште ове књиге било је да се „начин на који живимо данас, уживајући све или већину привилегија које су нашим претходницама биле незамисливе или су се за њих постепено бориле (навешћу само пет кључних права – глас, рад, образовање, абортус и развод), темељно разликује од онога што је обележило прошлост жена“ (Увод, стр. 14). Кључни импулс за писање једне овако конципиране историје био је да се покаже докле се дошло, шта се постигло и шта је још остало да се уради.

Ту су на крају и бомбастични одељци о тоталитаризму који промовише ова „група ауторкиња“ и антиглобализму, који су тако тешко разумљиви вероватно због захтева дужине текста. Да је било простора, Антонић би заизвесно навео и неке друге делове из чланка Боба Блека који му служи као оправдање за тезу о тоталитарним амбицијама (ове књиге? Издавача? Феминизма *en general*, ако се изузме уподобљени, дисидентски „феминизам“ *a la* Јована Папан?). Рецимо, Блеков закључак који каже: „Како стати за врат феминизма-фашизму? То је барем лако: само их држите за реч и третирајте као једнаке...и онда их слушајте како цвиле! Царица је гола – то је оно што бих ја назвао опсценим.“ Неукусно, у најмању руку.

[\(2\)](#)

А кад је о антиглобали(ци)зму реч, е ту ствари постају тако мутне да се више заиста не зна у којим водама пливамо. Јасно је само да се помиње нека „изворна теорија“ (која теорија? Радикално(-родно) феминистичка, дисидентска или нека трећа?) и нека политичка пракса која је с овом у нескладу. Није пак јасно ни која је то политичка пракса у реду, јер поред Стаљина, нацизма, тоталитаризма, глобализма, па и неког лошег антиглобализма, провејава само – уз референцу на неке раније поменуте тачке – да издаја националног (али не и државе!?) не ваља. Извињавам се на конфузији, тешко се чита...

Најзад, на самом се крају појављује и последња дисквалификација која образовање и таленат 26 жена доводи у везу с лицемерјем. Присетимо ли се само једне тачке (поред свега другог наведеног) о интринсичној вези феминизма и нацизма коју Антонић, заједно с Бобом Блеком и „многим“ другима, препознаје када се пред њега стави једна књига која је у рангу с извештајем удружења пчелара, поставља се легитимно питање: ко је овде лицемеран?

Фусноте:

1. http://www.nspm.org.yu/kulturnapolitika/2007_papan18b.htm
2. <http://www.liber.org.yu/arhiva/liber04/feminizam.html> , Блек, као и Антонић уосталом уколико му је ово узорит текст, није сасвим сигуран у то да познаје оно о чему пише, јер на истом месту недискриминативно стапа „шовинизам, цензуру, матернализам, псеудоантропологију, стално тражење жртвених јарчева, мистично поистовећивање с природом, псеудопаганску религиозност, апартхејд, наглашену униформност мисли“.

О лицемерју и другим сабластима феминизма

Пише: Адриана Захаријевић
понедељак, 12 мај 2008 11:07

Многе од наведених тачака припадају историји женског покрета у ово или оно време, многе сам феминизам изнутра критикује, али нема тог тренутка у историји када све оне заједно репрезентују нешто што би се сувисло могло назвати феминизмом. Наравно, сем уколико није реч о перспективи која је с њим у великом конфликту, који, споји ли се с тезом о „цвиљењу“, показује сву своју апсурдност.